

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

Tit. 22. De fide Instrument.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

de diximus, & tradit Gaill. *d. loco.*

4. Non obstat *d. cap. 3.* quia cum dicitur ibi, testem monendum esse, & non cogendum ferre testimonium veritati, ita intelligi debet, non esse cogendum à principio, sed prius monendum; quia monitio præcedere debet coactionem, *c. 1. hoc t.* Non autem prohibet, quò minus cogi possit, si non pateat monitioni. Ita Glolla *ibid.*

5. Non obstat quoque *d. e. 10.* quia ibi agitur de criminibus, quæ ipsis testibus obijciuntur, non quidem criminaliter, ut patet ex eo, quòd ibi quæstio erat super conventionem & reconventionem, quæ in criminalibus locum non habet, quia non criminis relatione, sed innocentia reus purgatur, *l. Si qui 5. D. De publ. iudiciis.* Item agebatur per procuratorem, qui in criminalibus non admittitur; sed agitur de istis criminibus, ad eum finem dumtaxat, ut à testimonio repellantur. Ad huiusmodi autem probationem non coguntur testes, quia nemo cogitur ad denuciandam famam alterius. Vide Host. *h. t. n. 2.*

6. Sunt tamen nonnulli, qui ad testimonium ferendum cogi non possunt: ut in primis Sacerdos ne quidem à Summo Pontifice compelli potest, ut secreta confessionis revelet, quia illa non ut homo, sed ut Dei vicarius scite intelligitur, ut postea dicemus. Secundò excipiuntur multæ personæ, quæ enumerantur, partim in *l. In viti 19. D. De testibus*, ut senes, valetudinarii, milites, qui cum Magistratu Reip. caussa absunt, vel quibus venire non licet: partim in *can. Si testes §. item in Lego Julia vi. §. 3.* partim iterum in *l. 4. D. De testib.* Inter quos sunt cognati & agnati, non quidem omnes, sed qui à latere se contingunt, & nullo communi patriæ potestatis vinculo teneantur: hi enim licet possint esse testes, non tamen ad hoc cogi possunt, usque ad septimum gradum, ut colligitur ex *d. l. 4.* At verò qui sibi parentum & liberorum loco sunt, quique in alterius sunt potestate, tantum abest, ut ad testimonium dicendum possint cogi, ut ne volentes quidem admittantur. Tertio, affines, non quidem omnes, sed qui inter se parentum liberorumve locum obtinent, ut socer, socrus, gener, nurus, vitricus, noverca, & similes, durante nimirum affinitate. Quartò, liberti contra patronos, *d. l. 4.* & similes.

7. Quamquam & hi certo casu rectè compellantur ad dicendum testimonium, nempe si ob defectum aliorum testium veritas aliter indagari & haberi nequeat: nam eo casu cessante meritò debent eorum privilegia, favere evendæ veritatis, quam etiam publica utilitas exposcit, Panormit. *in d. e. 1. h. tit.* Adeo ut in Clericis quoque receptum sit, ut, licet ad testificandum in causis laicorum compelli nequeant, tamen, deficientibus aliunde probationibus, cessante eorum prærogativa coram suo Iudice Ecclesiastico testificari debeant *can. Quamquam & ibi Glol. xiv. §. 2.* vel etiam coram sæculari, cum superioris tamen licentia. Videatur Gaill. *d. Obser. 100. num. 15.*

TITULUS XXII.

De fide Instrumentorum.

§. I.

Instrumentum quid, & quotuplex.

1. *Instrumentum unde dicatur, & quid sit.*
2. *Instrumenta alia Publica; alia Privata & forma Publicorum.*
3. *Quadam etiam quoad effectum Publica sunt.*
4. *Item Publica alia sunt iudicialia, alia Extrajudicialia.*
5. *Instrumentum Privatum quod dicatur.*
6. *Ejus varia species, Apocha, Antiapocha &c.*

Probationis in genere diximus frequentissimam esse speciem, quæ fit per vivam vocem sive per testes, de quibus egimus: sequitur de ea, quæ fit per vocem mortuam sive per instrumenta.

1. Dicitur autem Instrumentum ab Instruendo, *l. 1. D. h. t.* Et idem in hac probationum materia Instrumentum generaliter significat omne id, quo caussa instrui & fides Judici fieri potest, sive sint testes, sive scripturæ, sive confessio, sive quævis alia probatio, *d. l. 1. §. 1. Notionem §. instrumentorum D. De verborum signif.* Specialiter verò & propriè Instrumentum capitur pro qualibet scriptura, quæ fidem rei, quam continet, Judici facit, & causam instruit, Felia. & alii in Rubr. *hoc t.*

Bb

2. Sunt

2. Sunt autem Instrumenta in hac significatione duplicia, nempe alia Publica, alia Privata, l. 5. Cod. De probat. l. Scripturas Cod. Qui prior. in pig. hab. Novel. 73. De instrument. cautela & fide. Instrumentum Publicum proprie dicitur ea scriptura, quæ à publica persona, veluti Tabellione vel Notario publico, debita forma confecta est, d. Novel. De instrum. cautela & Novel. 44. De tabellionibus ca. 1. Debita forma consistit in hoc, quod fiat à Notario, ex mandato iudicis, aut à partibus ad hoc rogato, rei, de qua agitur, gnaro, cum expressione anni, indictionis, mensis, diei, loci, in quo sit contractus vel actus, qui instrumento continetur: quod præterea inscribantur nomina testium, cum ipsius Notarii seu tabellionis subscriptione, cap. 2. can. Inter dilectos & ibid. DD. h. tit. Covar. Pract. quæst. cap. 20. num. 2. De jure communiter requiritur quoque expressio nominis aut Imperatoris aut Principis, in cujus ditione conscribitur; sed id usus non observat. Covar. d. loc. n. 1.

3. Dixi, instrumentum publicum proprie dici, quod à publica persona confectum est; quia sunt quædam instrumenta, quæ licet non sint à persona publica confecta, tamen quoad effectum probandi dicuntur etiam Publica, quia scilicet perinde plenam fidem faciunt, ac si à publica persona confecta essent. Hujusmodi est scriptura alicujus privati, sigillo aliquo publico & authentico signata, dicitur, cap. 2. hoc tit. quale est sigillum Episcopi, cui statur, donec contrarium ostendatur, & Postessionem 7. sup. De probationibus. can. Cura x1. q. 3. item Principis sæcularis, juxta consuetudinem, per quam ei creditur, & Cum dilectus hoc tit. similiter Capituli, cap. 3. sup. De probat. insuper Civitatis, Universitatis & alterius communitatis, jus sigilli habentis, d. e. Inter dilectos hoc tit. Secundò, scripturæ qualescumque, quæ ex archivio publico extrahuntur, e. ad Audientiam 13. ubi Felin. inf. De præscrip. l. in fraudem 45. §. quoties 7. D. De jure Fisci. Tertiò, quæ sunt apud acta publica, l. 1. & 2. Cod. Qui in Eccles. manumittuntur. Quartò, scriptura, habens subscriptionem scribentis & testium, l. Scripturas 11. Cod. Qui potiores in pig. habeantur & dicitur, cap. 2. hoc tit. Subscriptionem enim vel superscriptionem, in scriptura vel instrumento facta, continet & arguit sub-

scribentis approbationem, perinde ac si totam scripturam manu propria scripserit, Mascard. concl. 1341. num. 14. 15. Gabriel lib. 1. conclus. 3. nisi scriptura non lecta sit facta subscriptione, nomine vel testis vel aliceno, Mascard. d. loc. n. 16. 17. 18. & seqq. Sigilli verò appositio vim subscriptionis & confessionis obtinet, Gabriel. tit. De probat. concl. 4. Mascard. concl. 1302. per. Et à Domino sigilli facta præsumitur; quando est sigillum eius, qui sigillavit, aut subscriptione hoc testatus est, Menoch. 2. præsumpt. q. 58. Mascard. d. concl. 1302. Gabriel d. concl. 4. n. 20.

4. Dividi possunt publica Instrumenta; in Judicialia, quæ scilicet fiunt apud acta & in iudicio, auctore iudice, & in Extrajudicialia, quæ fiunt in contractibus à Notario, extra iudicium, ad id rogato. Alioqui si ad hoc rogatus non fuerit, censetur illud confecisse tamquam privatus; sicque erit privatum, non publicum instrumentum.

5. Privatum Instrumentum generaliter est omnis scriptura, à privata persona, non autem à Notario, confecta, sive sit authentica, sive non: quod alio nomine vocatur Instrumentum Domesticum, l. Instrumenta Cod. de probat. Et hac ratione scriptura iudicis, etiam si habeat testes subscriptos, censetur privata, quia scribere non est officium iudicis, sed tabellionis. Similiter litteræ propria manu Regis, vel Principis, vel Parochi, scriptæ, censentur scripturæ privatæ: nec enim inconveniens est, scripturam privatam à publica persona, qualis est Rex, Princeps, Parochus, emanare, quia quoad scribendum non est publica, sed privata persona. Alias sumitur Instrumentum Privatum pro instrumento non publico, nec authentico.

6. Instrumenti Privati seu scripturæ privatæ, variæ sunt species; hæ tamen principales communiter constituuntur, Apocha Antapocha, Syngrapha, Liberrationem & Epistola, Rebuff. in tract. De chirographi & scedula recognitione n. 13.

Apocha Græcè, Latinis idem est quod receptio, estque scriptura, à creditore debitori dari solita, qua creditor fatetur se recepisse pecuniam, sibi ab eo debitam, de qua in l. Acceptilatum D. De acceptilatis. Differt autem ab Acceptilatione, quod per acceptilationem

omimoda liberatio contingat, licet pecunia soluta non sit: quia licet soluta non sit, tamen creditor eam tamquam receptam & solutam habet, Apocha verò non aliter contingit liberatio, quam si pecunia soluta sit.

Antapocha vice versa dicitur privata scriptura, quam debitor creditori de solutis facit & tradit: vulgo *Contresedule* vocatur. Estque necessaria in pensionibus & præstationibus annuis, ad impediendam præscriptionem exemptionis à solutione; soletque ita fieri: *Fateor me tantum pensionis aut usurarum nomine soluisse.*

Syngrapha dicitur scriptura sive scedula, quæ sit propria manu eorum, qui paciscuntur, in alicuius rei fidem.

Libellus ratione est ille, quem quilibet sibi sponte facit, de quo in *l. rationes & in d. l. instrumenta Cod. de probat.*

Epistola est scriptura privata, quam aliquis alicui vel socius socio mittit.

§. II.

Differentia publicorum & privatorum Instrumentorum.

1. *Instrumenta publica plenam fidem faciunt.*
2. *Donec contrarium probetur: & quo modo instrumentum.*
3. *Instrumentum privatum non probat pro scribente.*
4. *Exceptio.*
5. *Contra scribentem probat, etiam plene.*

¶ Am quod ad fidem instrumentorum attinet, multum hæc ea in parte interest inter Publica & privata, quia publica instrumenta plenam fidem faciunt de eo, quod dispositivè continent, sive pro proferente, sive contra proferentem, non tantum ipsa originalia sive authentica, ut nostri vocant id est prima & principalia instrumenta, & publica per se, absque alio adminiculo *c. 2. hoc tit.* Verum etiam eorum exempla seu exemplaria, id est ex ipso originali desumpta, dummodo iussu iudicis desumpta seu exemplata fuerint, quo verbo utitur Pont. in *c. ult. hoc tit.* Alias sine originalibus nullam fidem faciunt *c. 1. hoc tit. juncta l. 2. D. eod.* sed tantum conjecturam & suspicionem inducunt, vix dilationi jurisjurandi sufficientem. Quinimò etiam illud, quod ex abbreviatura seu protocollo (de no-

minis ratione vide Covar. *Pract. quest. 19. n. 2.*) tabellionis mortui auctoritate iudicis in publicam formam redactum est ab alio, similem fidem facit; *cap. penult. hoc tit. Covar. ibid. c. 21. num. 3.*

Dixi plenam fidem facere de eo, quod dispositivè continent; quia quoad ea, quæ in illis enuntiativè & incidenter narrantur, non probant, in præiudicium tertii: *l. Ex hac 16. D. De Donationib. nisi in antiquis, quorum scilicet origo & initium centesimum annum excedit, c. Cum causam sup. de probat.*

2. Deinde quod dictum est, publicum instrumentum plenam fidem facere, intelligendum est, donec contrarium probetur, *l. Cum precibus 18. Cod. De probat. & ibi DD. sive per testes contrarios, ad minimum tres, vel duos, omni exceptione majores c. Cum Ioannes 10. h. s. Covar. lib. 2. Var. resol. cap. 13. n. 11. sive per aliud instrumentum, alteri contrarium: modo etiam adversarius nihil objiciat: veluti quod non sit confectum à Notario, qui eidem subscripsit; quod rasuram seu cancellationem habeat circa substantiale instrumenti vel etiam rasuram dictionis vel syllabæ aut litteræ quæ immutet sensum instrumenti, vel aliud, quod circa instrumentum vel eius sensum dubitationem inducat, quia inde reddi potest aut falsum aut saltem suspectum, *c. Inter dilectos §. instrumentum h. s. s. licet inf. De crimine falsi.**

3. Instrumenta tamen privata regulariter non faciunt fidem proferente, *l. Instrumenta 5. cum l. seq. Cod. de probat.* etiam confecta manu Notarii, si desint solemnia, ad scripturam publicam requisita aut conscripta manu Episcopi: quia nullo jure cavetur, quod eiusmodi privata restatio seu annotatio habeat vim publicæ scripturæ, *c. Cum à nobis in fine sup. de testib.* etiam si agatur de favore piæ causæ, quia, ut dicitur in *l. Exemplo 7. Cod. de probat.* exemplo pernitiosum est, ut ei scripturæ credatur, qua unusquisque sibi annotatione propria debitorem constituit: aded ut ex scriptura merè privata, juxta communem sententiam, ne quidem semiplena probatio inducatur.

4. Facit tamen instrumentum privatum fidem pro scribente. Primò, si titium testium subscriptione fuerit *municum, d. c. 2. h. s.* quia tum quasi publicè confectum creditur, *l. Scripturam Cod. Qui posteriores in pig. habeantur, Covar. Pract. quest.*

quasi. c. 22. n. 3. Secundò, si instrumentum eius modi longo tempore inter partes fuerit observatum, & in iudicio pro tali sæpius habitum atque exhibitum. Tertio, si agatur de modica summa. IV. si recipiat aliquod fomentum vel supplementum unde haberi debeat quasi authenticum, ut quia alia adminicula, veluti quod scribens sit vir bonæ opinionis & famæ & solitus semper scribere veritatem, quod vir sit legalis, summa præditus integritate, & scriptura contineat veti similia. V. Si sit iuramento confirmatum VI. si inter partes conveniret, ut instrumentum privatum plenè probet; prout convenire potest cum, quòd scriptura privata non probet, introductum sit favore partium, cui renuntiare possunt. Denique si ab adversario scribentis approbatum sit, etiam plenam fidem facit, licet non sit testiū subscriptioe munitum, l. Publica 26. §. fin. in fine D. Depositi.

5. At verò contra scribentem, si causam expressam habeat, ex qua debitum petitur veluti ex mutuo, ex empto, locato, &c. plenam fidem facit, etiam nullo teste adscripto, modò tamen is, qui scripsit, fateatur se scripsisse, quia quisque debet suæ confessioni contra se stare, l. Generaliter Cod. De non numer. pecunia. Sin autem causam exprellam non habeat, tum licet is, qui scripsit, fateatur se scripsisse, amen non probat adversus scribentem, nisi semiplenè. Si cautio 14. h. t. l. cum indebito D. De probat. quia censetur indiscretè scripsisse: & propterea adversario incumbit probare causam, ex qua debeat is, qui scripsit d. c. Si cautio.

§. III.

Quomodo & ubi Instrumenta edi debeant.

1. Edi debent in iudicio parte citata usque ad conclusionem in causa.
2. Non verò post conclusionem.
3. Exceptio.
4. Interdum partis citatio necessaria non est.
5. Interdum etiam ante litem contestatam produci debent.

1. **A**D hoc verò ut probent instrumenta, editive produci in iudicio debent, instar aliorum probationum: & quidem parte cita-

ta, ac post litem contestatam; aliàs non probant. Quamquam in eo differant à reliquis probationibus, quo ad productionem, quòd produci possint non solum in termino probatorio. sed intra terminum, intra quem examinari testes oportet, sed usque ad conclusionem in causa, l. Gum dilectus 9. & ibi D. D. hoc sit. quia in hac productione non subest metus subordinationis, qui subest in testibus: nisi fortè Judex præscripserit certum tempus, intra quod instrumenta omnia edi debeant.

2. Post conclusionem verò in causa produci amplius non possunt, quia is est terminus exclusivus omnium probationum, cum facta conclusionem de causa liquere dicatur, juxta Glossam c. Significaverunt V. liquere & ibi Felin. sup. De testibus Sic etiam produci nequeunt, quando expresse renuntiatum est omnibus probationibus.

3. Hoc tamen fallit; Primò, Si ex justa aliqua causa Judex, postquam conclusum est in causa; admittere ea velit, quia quo ad Judicem numquam in causa concluditur, ideoque conclusionem rescindere & ulteriorem probationem partibus injungere potest, cap. Cum Ioannes 10. & ibi Glossa & Felin. n. 12. h. t. partemque interrogare non solum ad declarationem retroactorum, verum etiam ad fundandam de novo intentionem partis, in vim novæ probationis, arg. d. c. Cum Ioannes. Secundò, Si producens instrumenta fidem faciat iuramento, ea demum post conclusionem in causa venisse ad suam notitiam, facta prius diligenti inquisitione, c. Pastoralis inf. De except. Ad hoc autem iuramentum præstandum opus est speciali mandato in procuratore, ut illud præstet nomine domini, & in animam eius. Tertio, in causa matrimoniali, in qua sententia, maxime contrà matrimonium lata, nunquam transit in rem iudicatam, c. Lasor 7. & ibi Glossa inf. de re judic. IV. Quando instrumentum non ad probandum, sed ad priores probationes declarandas, profertur: quia alias prohibetur probare, non vetatur probationem à se factam declarare. V. In criminalibus, in quibus non concluditur in causa quoad reum, quia semper ad sententiam usque possit eius innocentia detegi; idque favore defensionis receptum est, VI. Si ex beneficio restitutionis in integrum

proinde hac in parte favorabilior est reus. Et hinc quoque fit, quod cum & actor in sua replicatione sit reus, *leg. 1. D. de excep. ci ad fundandam replicationem vicissim reus teneatur sua exhibere instrumenta, l. penult. §. in. D. Ad leg. Falcid.*

6. Ut vero intelligatur plenius, quando instrumentum edi alicui tertio debeat, vel non, sciendum est, communem conclusionem esse, quod editio instrumentorum ei non sit decerpanda, qui non mandavit vel per se vel per alium illud confici, nec successit in locum mandantis, *per l. Si quis ex argentariis 6. §. unde appareret, §. l. Quadam §. in. D. De edendo.*

Fallit autem conclusio ista, Primum, si interfit eius, qui petit sibi edi instrumentum: tunc enim potest vel per editum de edendo, vel ad hoc in factum subsidiaria editionem illius petere, licet mandato eius non sit confectum *d. l. Quadam §. in. §. l. 2. Cod. de edendo.* Ratio est, quia instrumentum est pars probationis: & ideo, sicut testis cogitur testimonium dicere pro tertio, ita & instrumentum edi tertio debet, quando edi ipse tertius interfit: modo tamen Iudici de tali interesse constet summarie; neque enim creditur soli assertioni petentis editionem instrumenti, ob rationem ante allatam *ex l. Qui accusare Cod. de edendo.*

Secundo fallit, si a Magistratu petatur editio alicujus statuti, ab una parte in iudicio allegati, & altera negati: nam cum tale statutum sit jus publicum, & proprium loci, ubi illud servatur, & per consequens omnibus commune, nemini denegandum est; sed edi debet, utique capitulum allegatum, non vero totus statutorum liber.

Tertio in procuratore Fisci, quoad causas civiles exemptionum & contributionum: nam hic potest petere sibi edi instrumenta, non modo a tertio, sed & ab ipsis reus conventis, ad probandam suam intentionem, sive contra alios, sive contra reos conventos; idque favore speciali Fisci & Reipublice, *l. 2. §. item divi fratris D. de jure Fisci.*

Quarto, in usurariis, qui tenentur codicem rationum edere *Clement. 1. §. casorum De usuris.* Idem dicendum de publicanis, couponibus, stabulariis, & similibus, fraudem in contractibus committere solitis. Videatur de his plenius Gaill. *Observ. 106.*

§. V.

De interpretatione & improbatione Instrumentorum.

1. Instrumentum est stricti iuris.
2. Prodest & obest tantum in eo nominatis.
3. Improbantur instrumenta per testes contrarios.
4. Sibi trem contraria, & aliis modis.

1. Instrumenti, cum sit stricti iuris, interpretatio sumi debet ex verbis, ita ut, quod non dicit instrumentum, nec nos dicere debeamus neque extendi possit extra ea, de quibus fuit rogatus Notarius, & quibus ipse interfuit.

2. Et quemadmodum instrumenta iis tantum profunt, qui nominantur, non aliis: ita etiam non aliis obstant, quam qui in iis sunt nominati, neque contra alios probant, nec in præiudicium tertii iniqua interpretatione extendi debent. Licet ad successores vel iuris vel rei etiam singulares extendantur, & contra hos & pro his perque fidem faciant atque contra auctorem, cuius iure utuntur, pro ut hæc latius deducit *Welsbeck ad D. h. s.*

3. Porro excipi quoque adversus instrumentum potest, idque ex variis causis, quæ hactenac breviter attingendæ sunt; eique improbando opponi quandoque testes contrarios, qui deponant rem non ita contigisse, ut tabellio sive Notarius confiteretur, dixi supra *§. 2. m. 2. h. s. per text. in c. Cum Ioannes 10. h. s.* Quo casu vel producuntur testes contra instrumentum; in eo non descripti, mortuis nimirum testibus, instrumentis inscriptis, & tunc requiri ad minimum tres testes contrarios, ut directè publici quidem instrumenti fidem destruant, opinio est *Glof. in l. Optimam 11. C. De contrah. & commis. stipul.* Quamvis communius receptum sit, ad enervandam fidem cum publici, etiam omni ex parte perfecti, tum etiam privati, tum testium subscriptione firmati, sufficere indirectè duos testes, idoneos sive fide dignos & omni exceptione maiores, *per d. l. Optimam §. Tertio leg. 5. sup. de probat.* siue ea probatio fiat directè, sive indirectè: quod omnes fatentur, sicut *Covar. pract. qu. cap. 29. m. 6. post Innoc. in d. c. Cum Ioannes & ib. Fel. m. 13. Abb. n. 13. v. r. l. Septima.* Rationem assignant hanc, quod instrumenti fides à Notario pendeat, eumque unicuique esse, qui duobus testibus præferri non debeat, quamvis auctoritas eius sit publica. Vel testes ipsi.

Instrumento inscripti, adhuc superstites contradicunt instrumento: quo casu licet variæ quæque sint opiniones, teste Abbat. *d. loco num. 14.* placuit tamen communis, tolli omnino fidem per duos testes, eidem instrumento inscriptos, per text. in *s. Tam literis h. r. Felin. in d. e. Cum iam. n. 46. Covar. d. loco, vers. Secunda concl.*

4. Secundò improbari possunt instrumenta, si ab eodem contraria fuerint producta: tunc enim utrumque reiicitur. Et imputare sibi debet, qui contrarias inter se scripturas protulerit, fidem sibi invicem derogantes, *e. Imputare 13. h. r.* Verùm si à diversis diversa & contraria instrumenta producantur, tum iudicis erit æstimare, utri standum putet, pro rerum, testium & Notarii qualitate. Sin discernere non possit, & utrumque æquè probabile videatur, neutri credi debet, *d. e. Imputare & Interpp. ad d. l. Opsimam C. De contrab. & commit. stipul.*

Tertiò, improbatum instrumentum cancellatum, vel si rasuram habeat dictionis vel syllabæ, quæ sententiam & substantiam rei alterare possit, & instrumentum reddat aut falsum aut saltem suspectum, *e. Inter dilectos 6. vers. instrumentum quoque h. r.* Nisi rasura sit in loco non suspecto, aut talis, quæ instrumentum arguere non possit falsitatis, *e. 3. h. r. e. Cum olim inf. De privil.* Denique improbatum, si probetur confectum ab alio Notario, quam qui subscripsit, *d. e. Inter dilectos vers. instrumentum.* Vide plura de hac re apud Ferrar. in *Forma opponendi contra instrum.*

TITULUS XXIII.

De præsumptionibus.

§. I.

Quid sit Præsumptio.

1. Præsumptio quid sit.
2. Semper circa rem dubiam versatur.
3. 4. 5. Fictio quid sit, & in quo differat à Præsumptione.

Loco probationum sunt etiam Præsumptiones, quæ quandoque plene, quandoque simpliciter probant, interdum aliàs præsumptiones adiuvant.

Præsumptio autem nihil est aliud, quam conjectura probabilis, ex certo aliquo signo proveniens, ad adstruendam rei dubiæ fidem, seu quæ, alio non adducto, pro veritate habetur. Vel est anticipata de re dubia opinio ex argumentis, iudiciis, & coniecturis, per rerum circumstantias plerumque eventibus, sumpta, Menoch. *De Præsumpti lib. 1. quæst. 7. num. 4.*

1. Dicitur, rei dubiæ, quia præsumptio semper versatur circa rem dubiam, quæ scilicet potest esse vel non esse. Et ideo sæpe convenit cum ipsa veritate: in eoque differt à Fictione.

3. Quæ est falsitatis indubiæ pro veritate ex iusta aliqua causa assumptio, sitque semper super aliquo certo contra veritatem.

4. Præterea fictio non inducitur ab homine, sed à lege dumtaxat, & est quædam legis dispositio, ideoque non admitti directè probationem in contrarium. At indirectè admittitur probatio adversus fictionem, nempe demonstrando, cessare æquitatem, super qua illa fictio fundatur. At verò præsumptio de sui natura semper admittit probationem in contrarium: ut de præsumptione hominis & iuris clarum est; & de præsumptione iuris & de iure patet ex eo, quòd, licet regulariter excludat omnem probationem in contrarium, tamen admittat confessionem partis in contrarium, atque etiam indirectam.

5. Insuper præsumptio una alteri adversari potest: atque inde potentior tollit minus potentem. Potest etiam concurrere cum alia vel aliis: versatur circa ea, quæ sunt facti: extenditur de persona ad personam, & allegari debet. Atqui fictio una alteri contrariari non potest. *l. 3. §. de contrarso D. De acquir. possess. nec cum alia vel aliis concurrere, quia duo specialia, cuiusmodi sunt duæ fictiones, simul esse non possunt: versatur circa ea, quæ sunt facti & iuris simul: nec extenditur de persona ad personam: neque est necesse eam allegare cum sit dispositio quædam iuris.*

§. II.

De divisione Præsumptionum.

1. Præsumptio alia est Hominis, alia iuris.
2. Præsumptio Hominis alia est Legis, alia Probabilis.
3. Præsumptio iuris alia est iuris tantum, alia iuris & de iure.

1. Præ-